

ROZWÓJ BADAŃ NAUKOWYCH W ZAKRESIE ZDOLNOŚCI ABSORPCYJNEJ ORGANIZACJI¹

Wprowadzenie

Zdolność organizacji do absorpcji wiedzy zewnętrznej (*absorptive capacity*) jest jedną z kluczowych koncepcji opisujących procesy międzyorganizacyjnego uczenia się. Jej geneza sięga przełomu lat 80. i 90. ubiegłego wieku i związana jest z pracami Cohena i Levinthala, którzy zdefiniowali zdolność absorpcyjną jako „zdolność firmy do identyfikowania, asymilowania i wykorzystywania wiedzy z otoczenia zewnętrznego” [6, s. 569] lub „zdolność (umiejętność) firmy do rozpoznania nowych informacji zewnętrznych, asymilowania ich i wykorzystania w celach biznesowych” [7, s. 128].

W ciągu prawie trzech dekad, jakie upłynęły od jej powstania, koncepcja zdolności absorpcyjnej stała się przedmiotem zainteresowania licznych publikacji naukowych, analizujących jej podstawy teoretyczne lub prezentujących wyniki badań empirycznych. Jednak wśród publikacji analizujących rozwój badań naukowych w zakresie zdolności absorpcyjnej oraz dokonujących rekonceptualizacji tego konstruktu bardzo rzadko można wskazać prace oparte na metodyce systematycznego przeglądu literatury, które identyfikowałyby trendy eksploracji naukowej w obrębie pola badawczego. Wyszukiwanie koniunkcji (*'and'*) fraz *'absorptive capacity'* oraz *'systematic literature review'* w tytułach publikacji indeksowanych w bazie Web of Science Core Collection (WoS), według stanu na 30.04.2017 r., wskazało jedynie dwie publikacje spełniające te kryteria [8; 31], które jednakże nie koncentrują swojej uwagi na identyfikacji trendów w rozwoju badań naukowych w obszarze zdolności organizacji

* Dr Andrzej Lis – Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.

¹ Publikacja finansowana w ramach zadania statutowego nr 501 Katedry Doskonałości Biznesowej WNEiZ UMK na 2017 r. pt. „Współczesne koncepcje zarządzania organizacjami”.

do absorpcji wiedzy zewnętrznej. Costa i Monteiro uwzględniają frazę *'absorptive capacity'* jako jedno z kilku słów kluczowych (oprócz frazy *'knowledge management'* czy nazw etapów wchodzących w skład procesu zarządzania wiedzą, np. *'knowledge creation'*, *'knowledge exploitation'* itd.) w celu zidentyfikowania publikacji zajmujących się badaniem relacji między procesami zarządzania wiedzą a innowacjami. Tym samym w procesie doboru próby badawczej w ich artykule wyszukiwane były publikacje, które zawierały koniunkcję ww. słów oraz frazy *'innovation'*. Ponadto, oprócz innego zakresu wyszukiwania, Costa i Monteiro ograniczyli swoje analizy wyłącznie do publikacji opartych na badaniach ilościowych [8]. Metoda systematycznego przeglądu literatury jest również stosowana w artykule Senivongse, Mariano i Benneta, którzy jednakże koncentrują uwagę badawczą nie na koncepcji zdolności organizacji do absorpcji wiedzy zewnętrznej (*absorptive capacity*) jako całości, ale na poszczególnych procesach wchodzących w jej skład. Tym samym to procesy pozyskiwania wiedzy (*acquisition*), jej asymilacji (*assimilation*), transformacji (*transformation*) i wykorzystania (*exploitation*) są jednostkami analizy [31]. Dążąc do upewnienia się co do istnienia potencjalnej luki badawczej, przeprowadzono ponowne wyszukiwanie koniunkcji fraz *'absorptive capacity'* oraz *'systematic literature review'* tym razem w bazie Scopus (według stanu na 06.05.2018 r.), rozszerzając jednocześnie obszar wyszukiwania frazy *'systematic literature review'*, który obejmował tytuły publikacji oraz ich abstrakty i słowa kluczowe. Łącznie zidentyfikowano pięć artykułów, w tym dwa wyszukane poprzednio w bazie WoS. Również pozostałe trzy artykuły nie zajmowały się identyfikacją trendów badawczych, koncentrując swoją uwagę na badaniu powiązań zdolności absorpcyjnej i władzy [25], zdolności absorpcyjnej, dzielenia się wiedzą i orientacji na cele [1] oraz zdolności absorpcyjnej i innowacyjności [3].

Mając na uwadze zidentyfikowaną powyżej lukę badawczą, celem artykułu jest dokonanie analizy rozwoju ilościowego badań naukowych w zakresie zdolności absorpcyjnej (*absorptive capacity*) oraz zidentyfikowanie kluczowych obszarów badawczych obserwowanych w wiodących publikacjach. Dążąc do osiągnięcia celu głównego określono następujące pytania badawcze: 1) Jak przebiegał rozwój ilościowy badań w zakresie zdolności absorpcyjnej organizacji? 2) Jakie publikacje wywarły największy wpływ na rozwój badanej koncepcji? 3) Jakie kluczowe obszary badawcze można wskazać w wiodących publikacjach naukowych z zakresu zdolności absorpcyjnej? 4) Jakie potencjalne kierunki dalszych badań można wskazać w obszarze zdolności absorpcyjnej organizacji?

Do realizacji celu artykułu zastosowano metodę systematycznego przeglądu literatury [9], który przeprowadzono w trzech etapach. W etapie pierwszym dokonano analizy bibliometrycznej publikacji dotyczących zdolności absorpcyjnej organizacji, mając na uwadze określenie częstotliwości publikacji oraz liczby cytowań. Identyfikację przedmiotu badania, tj. zestawu publikacji poddanych analizie, przeprowadzono z wykorzystaniem bazy Web of Science Core Collection, wyszukując, według

kryteriów tematu (*Topic*) i tytułu (*Title*), frazę ‘*absorptive capacity*’ w zasobach opublikowanych w latach 1990–2016. Jako początek okresu wyszukania przyjęto 1990 rok, kiedy został wydany artykuł Cohena i Levinthala inicjujący studia nad koncepcją zdolności absorpcyjnej. Zakres wyszukiwania ograniczono do kluczowych kategorii (*Web of Sciences Categories*): *Management*, *Business*, *Economics*, *Operations Research* *Management Science* i *Engineering Industrial*. W efekcie uzyskano zbiory 3719 publikacji zidentyfikowanych według kryterium tematu i 500 publikacji według kryterium tytułu, które poddano dalszej analizie bibliometrycznej z uwzględnieniem kryterium roku publikacji oraz liczby uzyskanych cytowań. W etapie drugim zidentyfikowano publikacje o największej liczbie cytowań (po 10 publikacji wyszukanych według tematu i tytułu). W etapie trzecim przeprowadzono analizę zidentyfikowanych wcześniej publikacji o największej liczbie cytowań, dążąc do wskazania kluczowych obszarów badawczych.

1. Analiza bibliometryczna liczby i cytawalności publikacji

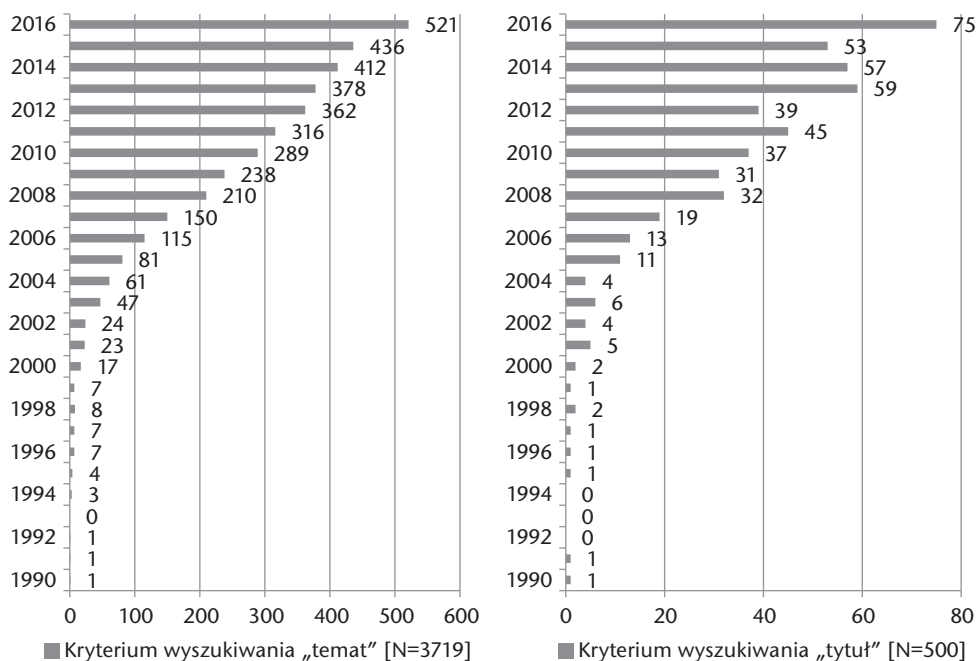
Jak już wspomniano we wstępie, początek badaniom nad zdolnością absorpcyjną organizacji dały opublikowane na przełomie lat 80. i 90. ubiegłego wieku prace Cohena i Levinthala (1989, 1990) [6, 7]. Przez okres prawie 30 lat, jaki upłynął od ich wydania, problematyka zdolności absorpcyjnej na trwałe weszła do kanonu badań w obszarze nauk o zarządzaniu. W latach 1990–2016 zostało wydanych 3719 publikacji naukowych dotyczących analizowanej tematyki indeksowanych w bazie Web of Science Core Collection. Wśród nich znalazło się 500 publikacji zawierających frazę ‘*absorptive capacity*’ w swoim tytule. Analiza liczby publikacji (rysunek 1) wskazuje na stale rosnące zainteresowanie badaczy problematyką absorpcji wiedzy zewnętrznej przez organizacje.

Jak wynika z analizy danych przedstawionych na rysunku 1, w latach 90. ubiegłego wieku były publikowane nieliczne prace dotyczące zdolności absorpcyjnej organizacji. Wzrost zainteresowania badaczy zaobserwowano w połowie poprzedniej dekady i od tego czasu systematycznie wzrasta liczba wydawnictw naukowych w tym obszarze. W roku 2006 liczba wydanych publikacji zidentyfikowanych według kryterium tematu przekroczyła 100, w 2008 r. – 200, w 2011 r. – 300, a w 2014 r. – 400. Podobny trend można zauważyć również w odniesieniu do próby dobranej według kryterium tytułu.

Jak zauważa Czakon „[p] rzyjmuje się, że liczba publikacji podlega prawidłowościom cyklu, a więc po narodzinach następuje powolny wzrost, który przyspiesza, następnie stabilizuje się na danym poziomie, by wreszcie spaść. Odpowiada to fazom rozwoju, dojrzałości i schyłku dyscypliny lub pola badawczego” [9, s. 59]. Odnosząc

uzyskane wyniki analiz bibliometrycznych badań nad zdolnością absorpcyjną organizacji do modelu cyklu życia, można stwierdzić, że koncepcja zdolności absorpcyjnej aż do połowy ubiegłej dekady znajdowała się w etapie powolnego wzrostu, a obecnie, biorąc pod uwagę liczbę publikacji, wykazuje cechy charakterystyczne dla fazy rozwoju w modelu cyklu życia.

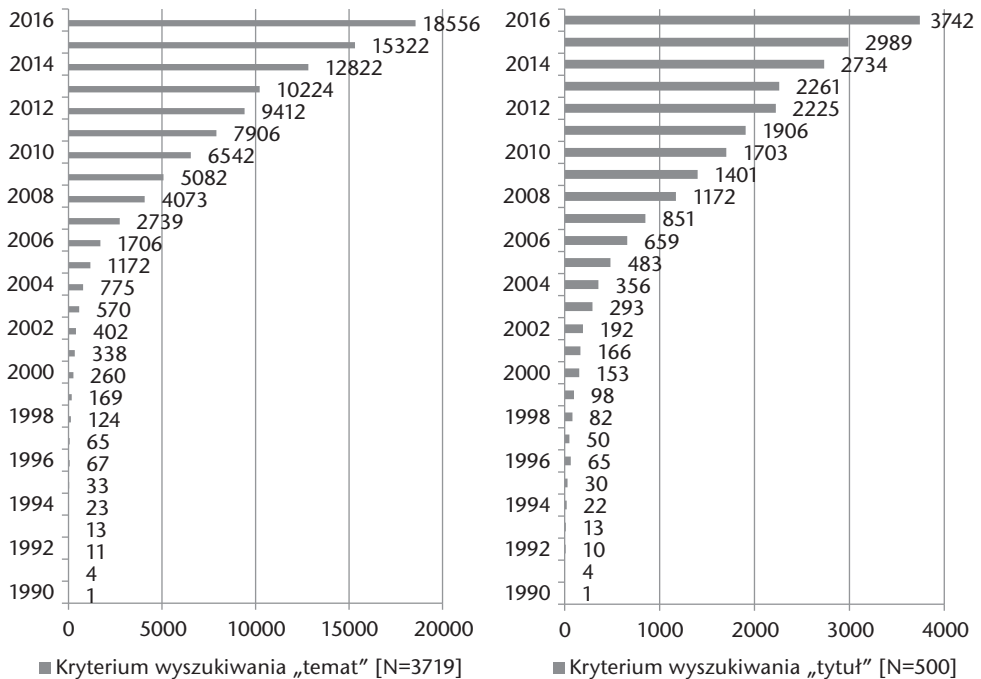
Rysunek 1. Liczba publikacji naukowych na temat zdolności absorpcyjnej organizacji wydanych w latach 1990–2016 [N]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Web of Science Core Collection (30.04.2017).

Rosnąca liczba publikacji przełożyła się na liczbę cytowań. Ogółem artykuły poddane analizie dla próby dobranej według kryterium tematu ($N = 3719$) były cytowane 102 646 razy (75 478 razy bez cytowań własnych) w 41 869 publikacjach. Średnia liczba cytowań uzyskała wartość 27,60 na artykuł, a indeks h – 135. Artykuły dobrane według kryterium tytułu ($N = 500$) uzyskały 24 347 cytacji (21 056 bez cytowań własnych) w 13 796 publikacjach, co daje średnią liczbę cytowań na poziomie 48,69 oraz indeks h równy 53. Rozkład liczby cytowań publikacji naukowych na temat zdolności absorpcyjnej w układzie rocznym przedstawiono na rysunku 2.

Rysunek 2. Cytowalność publikacji naukowych na temat zdolności absorpcyjnej organizacji wydanych w latach 1990–2016 [N]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Web of Science Core Collection (30.04.2017).

Przedstawione na rysunku 2 dane dotyczące liczby cytowań potwierdzają obserwacje dotyczące cyklu życia koncepcji zdolności absorpcyjnej organizacji, zidentyfikowane na podstawie analizy liczby publikacji wskazując, że koncepcja ta od około 10 lat znajduje się w fazie dynamicznego rozwoju.

2. Identyfikacja kluczowych publikacji

Dążąc do zidentyfikowania publikacji, które wywarły największy wpływ na rozwój koncepcji zdolności absorpcyjnej organizacji, w tabeli 1 zestawiono po 10 publikacji o największej liczbie cytowań dla obydwu prób badawczych. W zestawieniu znalazło się 5 publikacji wspólnych dla obydwu prób oraz po 5 kolejnych wskazanych tylko według jednego z kryteriów, co łącznie dało 15 publikacji.

Wśród kluczowych publikacji aż 6 spośród 15 artykułów ujętych w zestawieniu było wydanych w latach 90. ubiegłego wieku. Najnowsze prace pochodziły z 2007 r. Zestawiając dane zawarte w tabeli 1 z wynikami analiz liczby publikacji i ich cytowalności, można zaobserwować, że zdecydowana większość publikacji, które wywarły

największy wpływ na rozwój koncepcji zdolności absorpcyjnej organizacji, została opublikowana na przełomie lat dziewięćdziesiątych i dwutysięcznych, co odpowiada późnej fazie etapu powolnego wzrostu w cyklu życia badanej koncepcji.

Tabela 1. Publikacje kluczowe w zakresie zdolności absorpcyjnej organizacji wg liczby cytowań

Lp.	Autor/ autorzy	Data	Tytuł	Czasopismo	Liczba cytowań	Kryterium	
						Temat	Tytuł
1.	Cohen i Levinthal	1990	<i>Absorptive Capacity: A New Perspective on Learning and Innovation</i>	„Administrative Science Quarterly”	9092	X	X
2.	Szulanski	1996	<i>Exploring Internal Stickiness: Impediments to the Transfer of Best Practices Within the Firm</i>	„Strategic Management Journal”	2560	X	–
3.	Zahra i George	2002	<i>Absorptive Capacity: A Review, Reconceptualization and Extension</i>	„Academy of Management Review”	2310	X	X
4.	Lane i Lubatkin	1998	<i>Relative Absorptive Capacity and Interorganizational Learning</i>	„Strategic Management Journal”	1511	X	X
5.	Tsai	2001	<i>Knowledge Transfer in Intraorganizational Networks: Effects of Network Position and Absorptive Capacity on Business Unit Innovation and Performance</i>	„Academy of Management Journal”	1134	X	X
6.	Mowery, Oxley i Silverman	1996	<i>Strategic Alliances and Interfirm Knowledge Transfer</i>	„Strategic Management Journal”	1114	X	–
7.	Reagans i McEvily	2003	<i>Network Structure and Knowledge Transfer: The Effects of Cohesion and Range</i>	„Administrative Science Quarterly”	1017	X	–
8.	Yli-Renko, Autio i Sapienza	2001	<i>Social Capital, Knowledge Acquisition, and Knowledge Exploitation in Young-technology Firms</i>	„Strategic Management Journal”	842	X	–
9.	Sirmon, Hitt i Ireland	2007	<i>Managing Firm Resources in Dynamic Environments to Create Value: Looking Inside the Black Box</i>	„Academy of Management Review”	657	X	–
10.	Lane, Salk i Lyles	2001	<i>Absorptive Capacity, Learning, and Performance in International Joint Ventures</i>	„Strategic Management Journal”	637	X	X
11.	Lane, Koka i Pathak	2006	<i>Reification of Absorptive Capacity: A Critical Review and Rejuvenation of the Construct</i>	„Academy of Management Review”	624	–	X
12.	Jansen, van den Bosch i Volberda	2005	<i>Managing Potential and Realized Absorptive Capacity: How do Organizational Antecedents Matter?</i>	„Academy of Management Journal”	497	–	X

Lp.	Autor/ autorzy	Data	Tytuł	Czasopismo	Liczba cytowań	Kryterium	
						Temat	Tytuł
13.	Cockburn i Henderson	1998	<i>Absorptive Capacity, Coauthoring Behavior, and the Organization of Research in Drug Discovery</i>	„Journal of Industrial Economics”	408		X
14.	van den Bosch, Volberda i de Boer	1999	<i>Coevolution of Firm Absorptive Capacity and Knowledge Environment: Organizational Forms and Combinative Capabilities</i>	„Organization Science”	388	–	X
15.	Todorova i Durisin	2007	<i>Absorptive Capacity: Valuing a Reconceptualization</i>	„Academy of Management Review”	386	–	X

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Web of Science Core Collection (12.07.2017).

Większość spośród zidentyfikowanych powyżej publikacji o największej liczbie cytowań bezpośrednio koncentruje uwagę na koncepcji zdolności absorpcyjnej [7, 17, 37, 18, 36, 39, 40, 24, 16, 35]. W pozostałych artykułach problematyka zdolności absorpcyjnej jest elementem badań o szerszym charakterze [34, 27, 5, 30, 32]. W analizowanych publikacjach dominują prace o charakterze teoretyczno-koncepcyjnym oraz artykuły oparte na podstawie badań ilościowych. Bardzo nieliczne są natomiast publikacje prezentujące wyniki badań jakościowych.

3. Identyfikacja kluczowych obszarów badawczych

Analiza prac wchodzących w skład próby umożliwi zidentyfikowanie kluczowych obszarów w badaniach nad problematyką zdolności absorpcyjnej organizacji, do których zaliczono: 1) istotę koncepcji zdolności absorpcyjnej i jej rekonceptualizację z uwzględnieniem procesów pozyskiwania, asymilowania, przetwarzania i wykorzystywania wiedzy zewnętrznej, 2) uwarunkowania i determinanty zdolności absorpcyjnej organizacji oraz 3) wpływ zdolności absorpcyjnej na inne zmienne.

3.1. Koncepcja zdolności absorpcyjnej i jej rekonceptualizacje

Wśród publikacji ukierunkowanych na stworzenie i rozwijanie założeń koncepcji zdolności absorpcyjnej kluczowe miejsce zajmuje klasyczny już artykuł z 1990 r. autorstwa Cohena i Levintala, którzy w skład tego konstruktów zaliczają procesy: identyfikowania wartościowej wiedzy zewnętrznej, jej asymilacji i wykorzystania w celach biznesowych [7]. Zgodnie z tradycyjnym modelem Cohena i Levinthala zdolność absorpcyjna organizacji jest postrzegana w sposób uniwersalny, tzn. że jednostką analizy jest wyłącznie badana organizacja, a jej zdolność absorpcyjna nie zależy od organizacji, która jest „dawcą” wiedzy zewnętrznej. Natomiast Lane i Lubatkin (1998)

wprowadzają pojęcie relacyjnej zdolności absorpcyjnej. Innowacyjność tego podejścia polega na założeniu, że absorpcję wiedzy należy analizować w odniesieniu do diady współpracujących ze sobą organizacji („uczeń” i „nauczyciel”) [17].

Zahra i George (2002) dokonują rekonceptualizacji zdolności absorpcyjnej organizacji, wyróżniając jej dwa rodzaje: zdolność potencjalną (*potential absorptive capacity*) i wykorzystaną (*realized absorptive capacity*). W skład komponentu potencjalnej zdolności absorpcyjnej zaliczają pozyskiwanie (*acquisition*) i asymilowanie (*assimilation*) wiedzy zewnętrznej, a w skład zdolności wykorzystanej – przetwarzanie (*transformation*) wiedzy i jej zastosowanie do realizacji celów biznesowych (*exploitation*) [40].

Lane, Koka i Pathak (2006), na podstawie przeprowadzonej analizy literatury przedmiotu z obszaru zdolności absorpcyjnej, identyfikują założenia ograniczające rozwój badań nad przedmiotową koncepcją oraz przedstawiają własny model zdolności absorpcyjnej uwzględniający jej procesy, uwarunkowania i efekty. W proponowanym przez nich modelu zdolność absorpcyjna jest budowana na podstawie procesów rozpoznania i zrozumienia wiedzy zewnętrznej (eksploracyjne uczenie się), jej asymilacji (transformacyjne uczenie się) i wykorzystania (eksploatacyjne uczenie się) [16].

Todorova i Durisin (2007) dokonują krytycznej analizy rekonceptualizacji zdolności absorpcyjnej, którą zaproponowali Zahra i George. Postulują odrzucenie rozróżnienia na potencjalną i wykorzystaną zdolność absorpcyjną oraz uwzględnienie w modelu zdolności absorpcyjnej procesów rozpoznania wartości wiedzy zewnętrznej (*recognize the value*), co oznacza powrót do pierwotnej koncepcji Cohena i Levinthala [35].

Analizując kluczowe publikacje ukierunkowane na stworzenie i rozwijanie założeń koncepcji zdolności absorpcyjnej, można wskazać na kilka interesujących obserwacji. Po pierwsze, mimo różnic w definiowaniu pojęcia zdolności absorpcyjnej i kategoryzowaniu tworzących ją procesów, zakres konstruktów we wszystkich analizowanych publikacjach jest zbliżony i obejmuje czynności od rozpoznania i pozyskania wartościowej wiedzy zewnętrznej, przez jej przyswajanie i przetwarzanie przez organizację aż po wykorzystywanie nowej wiedzy do osiągnięcia celów biznesowych. Po drugie, mimo że autorzy posługują się pojęciem zdolności absorpcyjnej w większości przypadków koncentrują się na procesach, zdecydowanie mniejszą uwagę poświęcając innym komponentom zdolności, takim jak mechanizmy czy rutyny organizacyjne. Po trzecie, idea rozróżnienia między potencjalną i wykorzystaną zdolnością absorpcyjną, mimo swojej logiki i swoistej atrakcyjności, nie uzyskała pełnej akceptacji badaczy. Po czwarte, mimo niezwykle interesującej koncepcji relacyjnej zdolności absorpcyjnej autorstwa Lane’a i Lubatkina, która kieruje uwagę badawczą w stronę diady współpracujących ze sobą organizacji („uczeń” i „nauczyciel”), w literaturze zdecydowanie dominuje podejście uniwersalne do badania zdolności absorpcyjnej, przyjmujące jako jednostkę analizy organizację pozyskującą, przyswajającą, przetwarzającą i wykorzystującą wiedzę zewnętrzną.

3.2. Uwarunkowania zdolności absorpcyjnej organizacji

Badania nad uwarunkowaniami i determinantami zdolności absorpcyjnej organizacji, tworzące drugi ze zidentyfikowanych nurtów badawczych, często współwystępują w publikacjach ukierunkowanych na analizę koncepcji zdolności absorpcyjnej i wchodzących w jej skład procesów. Można je odnaleźć już w klasycznym artykule Cohena i Levinthala z 1990 r., którzy wśród kluczowych uwarunkowań zdolności absorpcyjnej wskazują na: posiadane przez przedsiębiorstwo zasoby wiedzy i doświadczenie, poziom inwestycji w działalność badawczo-rozwojową, indywidualne zdolności pracowników do przyswajania wiedzy zewnętrznej oraz sprawny system komunikacji wewnątrzorganizacyjnej [7]. Cockburn i Henderson (1998) analizują relacje między badaniami własnymi w przedsiębiorstwach przemysłu farmaceutycznego a badaniami naukowymi finansowanymi ze środków publicznych. Odwołując się do klasycznych poglądów Cohena i Levinthala, potwierdzają znaczenie inwestowania w rozwój wiedzy wewnątrzorganizacyjnej, jako czynnika warunkującego wzrost zdolności absorpcyjnej, ale jednocześnie wskazują na potrzebę aktywnej współpracy przedsiębiorstw ze środowiskiem naukowym [5].

Lane i Lubatkin (1998), wprowadzając pojęcie relacyjnej zdolności absorpcyjnej, identyfikują jednocześnie jej uwarunkowania, zaliczając do nich: rodzaj przyswajanej wiedzy, podobieństwa między organizacjami tworzącymi diadę w zakresie struktur organizacyjnych i praktyk kompensacyjnych oraz stopień znajomości przez „organizację–ucznią” uwarunkowań organizacyjnych partnera, od którego pozyskiwana jest wiedza [17]. Reagans i McEvily (2003) wykorzystują założenia koncepcji zdolności absorpcyjnej oraz asocjacyjnego uczenia się (*associative learning*) do badania wpływu struktury sieci na procesy transferu wiedzy. Odnosząc się do powyższych koncepcji, zakładają oni, że istotnym czynnikiem ułatwiającym transfer wiedzy jest posiadanie wspólnej wiedzy bazowej przez partnerów [30].

Van den Bosch, Volberda i de Boer (1999) analizują struktury organizacyjne oraz zdolności kombinacyjne (*combinative capabilities*) jako czynniki determinujące zdolność absorpcyjną. W badaniach uwzględniają mechanizmy o charakterze systemowym (np. sformalizowane procedury, rutyny organizacyjne, systemy informatyczne), koordynacyjnym (np. szkolenia i rotacja na stanowiskach pracy, personel łącznikowy, partycypacja pracowników w procesach decyzyjnych) i socjalizacyjnym (np. wspólne ideologie i wartości, język komunikacji wewnętrznej, zachowania organizacyjne). Autorzy ilustrują rozważania teoretyczne analizą przypadków (*case studies*) dwóch przedsiębiorstw wydawniczych funkcjonujących w warunkach turbulentnych zmian w otoczeniu zewnętrznym [37].

Lane, Salk i Lyles (2001), wykorzystując model zdolności absorpcyjnej zaproponowany przez Cohena i Levinthala (1990), identyfikują uwarunkowania determinujące przebieg procesów rozpoznania i zrozumienia wartości wiedzy zewnętrznej, jej

asymilacji i wykorzystania w celach biznesowych. W proponowanym modelu różniącą czynniki determinujące zrozumienie wiedzy zewnętrznej i jej znaczenia oraz asymilacji wiedzy zewnętrznej przez organizację. Do uwarunkowań wpływających na zrozumienie wiedzy zewnętrznej w tworzących próbę międzynarodowych *joint ventures* (IJV) zostają zaliczone: zaufanie między podmiotami tworzącymi IJV, zgodność kulturowa z organizacjami macierzystymi, zasoby wiedzy pochodzące od podmiotów macierzystych oraz powiązanie portfolio biznesowego IJV z zagranicznymi podmiotami macierzystymi. Jako czynniki warunkujące zdolność organizacji do asymilacji pozyskanej wiedzy zewnętrznej wskazano: elastyczność i umiejętności adaptacyjne IJV, wsparcie zagranicznych organizacji macierzystych w zakresie zarządzania i szkoleń, formalne cele utworzenia IJV oraz specjalizację podmiotów macierzystych [18].

Yli-Renko, Autio i Sapienza (2001) badają wpływ kapitału społecznego na procesy pozyskiwania i wykorzystania wiedzy zewnętrznej, które są komponentami zdolności absorpcyjnej. W związku tym, mimo że od strony formalnej zaledwie wzmiankują oni pojęcie zdolności absorpcyjnej, ich publikację należy traktować jako istotną w rozwoju badań w przedmiotowym obszarze. Badając młode firmy technologiczne w Wielkiej Brytanii, w przyjętym modelu po stronie uwarunkowań testują: zakres, jakość i siłę relacji z klientami. Natomiast po stronie potencjalnych korzyści wymieniane są: rozwój nowych produktów, technologiczne wyróżnianie się i obniżenie kosztów związanych ze sprzedażą [39].

Dokonując rekonceptualizacji zdolności absorpcyjnej organizacji, Zahra i George analizują jednocześnie szeroki katalog uwarunkowań zdolności absorpcyjnej i czynników moderujących. Jako uwarunkowania potencjalnej zdolności absorpcyjnej wskazują: ekspozycję przedsiębiorstwa na zróżnicowane i komplementarne źródła wiedzy zewnętrznej i doświadczenie przedsiębiorstwa oraz zdarzenia pobudzające przedsiębiorstwo do poszukiwania wiedzy zewnętrznej (*activation triggers*). Rolą mechanizmów wewnętrznych (*social integration mechanisms*) wspierających asymilację i przetwarzanie wiedzy jest łączenie komponentów potencjalnej i wykorzystanej zdolności absorpcyjnej. Natomiast sektorowe regulacje w zakresie ochrony własności wiedzy (*regimes of appropriability*) wymieniane są jako czynniki moderujące wpływ zrealizowanej zdolności absorpcyjnej przedsiębiorstwa na jego przewagę konkurencyjną przez stymulowanie innowacyjności i rozwoju produktów oraz zwiększenie elastyczności w rekonfigurowaniu zasobów organizacyjnych [40].

Jansen, van den Bosch i Volberda (2005) na podstawie wyników badania ankietowego analizują wpływ uwarunkowań wewnątrzorganizacyjnych na potencjalną zdolność absorpcyjną (*potential absorptive capacity*) i wykorzystaną zdolność absorpcyjną (*realized absorptive capacity*). Ich badanie koncentruje się na zidentyfikowanych wcześniej zdolnościach kombinacyjnych (*combinative capabilities*) o charakterze systemowym, koordynacyjnym i socjalizacyjnym [13]. W kontekście wkładu w rozwój badań nad zdolnością absorpcyjną warto również zwrócić uwagę na zaproponowany

przez Jansena, van den Boscha i Volberdę kwestionariusz badawczy, który jest wykorzystywany w pracach innych autorów [24].

Identyfikacja środowiskowych i wewnątrzorganizacyjnych uwarunkowań zdolności organizacji do absorpcji wiedzy zewnętrznej jest jednym z elementów w modelu, którego autorami są Lane, Koka i Pathak (2006). Katalog zidentyfikowanych przez nich uwarunkowań zdolności absorpcyjnej obejmuje: czynniki w otoczeniu zewnętrznym pobudzające organizację do rozwijania zdolności absorpcyjnej, charakter relacji między uczestnikami międzyorganizacyjnego uczenia się wpływający na łatwość zrozumienia przyswajanej wiedzy, charakterystyki wiedzy posiadanej przez organizację i przyswajanej wiedzy zewnętrznej, warunkujące zakres i pełnię rozumienia nowej wiedzy. Ponadto zdolność absorpcyjna jest determinowana przez: strategię organizacji ukierunkowującą procesy międzyorganizacyjnego uczenia się, modele mentalne pracowników wpływające na ich kreatywne podejście do identyfikowania, asymilowania i wykorzystywania wiedzy zewnętrznej oraz procesy i struktury przedsiębiorstwa decydujące o sprawności i skuteczności asymilacji oraz wykorzystania wiedzy zewnętrznej [16].

Todorova i Durisin (2007) analizują jednocześnie zewnętrzne i wewnątrzorganizacyjne determinanty zdolności absorpcyjnej, zaliczając do nich: źródła wiedzy zewnętrznej, posiadane przez przedsiębiorstwo zasoby wiedzy, wydarzenia stymulujące do poszukiwania nowej wiedzy zewnętrznej (*activation triggers*), mechanizmy wewnętrzne (*social integration mechanisms*), sektorowe regulacje w zakresie ochrony własności wiedzy (*regimes of appropriability*) oraz relacje władzy (*power relationships*) decydujące o wykorzystaniu zasobów. Jak łatwo zauważyć, większość zidentyfikowanych uwarunkowań jest zbieżna z wcześniejszymi pracami Zahry i George'a [35].

Reasumując, problematyka uwarunkowań i determinantów zdolności absorpcyjnej, zarówno tych o charakterze zewnętrznym, jak i wewnątrzorganizacyjnym, jest szeroko analizowana w publikacjach wchodzących w skład próby badawczej [7, 5, 17, 37, 18, 39, 40, 24, 16, 35]. Biorąc pod uwagę liczbę zidentyfikowanych uwarunkowań w poszczególnych kategoriach, można zauważyć, że uwaga badaczy w nieco większym stopniu skoncentrowana jest na czynnikach endogennych. Szczególnie jest to widoczne w pracach, których autorami są Cohen i Levinthal [7] czy Jansen, van den Bosch i Volberda [13]. Większe zainteresowanie czynnikami egzogennymi obserwowane jest w przypadku artykułu Lane'a i Lubatkina traktującego o koncepcji relacyjnej zdolności absorpcyjnej [17] czy studium absorpcji wiedzy w obrębie międzynarodowych *joint ventures*, którego autorami są Lane, Salk i Lyles [18]. Ponadto, co warto podkreślić, niektórzy autorzy podejmują próbę przypisania poszczególnych determinantów do konkretnych procesów, np. rozpoznania i zrozumienia wartości wiedzy zewnętrznej, jej asymilacji i wykorzystania w celach biznesowych – Lane, Salk i Lyles [18] czy procesów zaliczanych do potencjalnej lub wykorzystanej zdolności absorpcyjnej – Zahra i George [35] czy Jansen, van den Bosch i Volberda [13].

3.3. Wpływ zdolności absorpcyjnej na inne zmienne

Trzeci ze zidentyfikowanych nurtów badawczych zajmuje się problematyką wpływu zdolności absorpcyjnej na inne zmienne. W jego skład można zaliczyć m.in. szeroko cytowane w literaturze przedmiotu artykuły, których autorami są Szulanski [34] oraz Mowery, Oxley i Silverman [27]. Powyższe artykuły opublikowane w drugiej połowie lat 90. ubiegłego wieku nie koncentrują się bezpośrednio na rozwijaniu teoretycznych założeń koncepcji zdolności absorpcyjnej, ale uwzględniają ją w szerszym kontekście studiów nad procesami organizacyjnego i międzyorganizacyjnego uczenia się. Badając procesy dzielenia się dobrymi praktykami, Szulanski (1996) udowadnia, że brak zdolności absorpcyjnej jest jedną z głównych barier efektywnego transferu wiedzy między jednostkami wewnętrznymi organizacji [34]. Mowery, Oxley i Silverman (1996), analizując transfery wiedzy w obrębie aliansów strategicznych, stwierdzają, że zdolność absorpcyjna organizacji pozwala wyjaśnić, przynajmniej w części badanych podmiotów, zakres transferu umiejętności technologicznych. W swoich badaniach zwracają oni szczególną uwagę na zakres technologicznej zbieżności przedsiębiorstw partnerskich przed zawarciem aliansu strategicznego jako miarę zdolności absorpcyjnej organizacji [27].

Tsai (2001) potwierdza empirycznie, że zależność między zdolnością absorpcyjną organizacji i zajmowanym przez nią miejscem w sieci ma znaczący pozytywny wpływ na innowacyjność oraz wyniki uzyskiwane przez przedsiębiorstwo. Przez badania empiryczne pozytywnie weryfikuje hipotezy o istnieniu relacji przyczynowo-skutkowych między zdolnością absorpcyjną a innowacyjnością przedsiębiorstwa i osiąganymi przez nie wynikami. Jednocześnie identyfikuje i potwierdza moderujące oddziaływanie zdolności absorpcyjnej dla wpływu centralnej pozycji zajmowanej w sieci relacji przez jednostkę organizacyjną na jej innowacyjność i wyniki [36].

Sirmon, Hitt i Ireland (2007) badają problematykę zarządzania zasobami ukierunkowanego na generowanie wartości dla przedsiębiorstw w warunkach dynamicznie zmieniającego się otoczenia. W swojej publikacji odwołują się do prac autorstwa Lane'a i Lubatkina oraz Zahry i George'a, ale nie koncentrują się bezpośrednio na koncepcji zdolności absorpcyjnej [32].

Reasumując, trzeci ze zidentyfikowanych nurtów badawczych zajmuje się problematyką wpływu zdolności absorpcyjnej na inne zmienne, takie jak np.: transfer wiedzy, transfer umiejętności technologicznych, innowacyjność i wyniki przedsiębiorstw.

Podsumowanie

Odnosząc uzyskane wyniki analiz bibliometrycznych w zakresie badań nad zdolnością absorpcyjną organizacji do modelu cyklu życia, można stwierdzić, że

koncepcja zdolności absorpcyjnej znajduje się w fazie rozwoju. Potwierdzeniem tej obserwacji jest szybko rosnąca w ostatnich latach liczba artykułów publikowanych w wiodących czasopiśmie naukowych oraz dynamiczny przyrost liczby cytowań prac z tego obszaru.

Analiza publikacji o największej liczbie cytowań umożliwia zidentyfikowanie kluczowych obszarów w badaniach nad problematyką zdolności absorpcyjnej organizacji, do których zaliczono: 1) istotę koncepcji zdolności absorpcyjnej i jej rekonceptualizację z uwzględnieniem procesów pozyskiwania, asymilowania, przetwarzania i wykorzystywania wiedzy zewnętrznej, 2) uwarunkowania i determinanty zdolności absorpcyjnej organizacji oraz 3) wpływ zdolności absorpcyjnej na transfer wiedzy, transfer umiejętności technologicznych, innowacyjność i wyniki przedsiębiorstw.

Prowadząc analizę, należy mieć świadomość ograniczeń wynikających z zastosowanej metodyki badawczej. Dobór próby wyłącznie na podstawie publikacji indeksowanych w bazie danych Web of Science Core Collection w naturalny sposób zawęży przedmiot badania do publikacji w języku angielskim, dyskryminując prace opublikowane w innych językach, które jednocześnie spełniają wysokie kryteria jakościowe. W tym kontekście warto zwrócić uwagę na liczne publikacje z zakresu badanej problematyki pojawiające się w ostatnich latach w polskim piśmiennictwie naukowym, w tym prace Czakona [10], Glabiszewskiego [11, 12], Jelonek [14], Kozarkiewicz [15], Lenart [10, 19, 20, 21, 22], Lisa [23] czy Sudolskiej [33]. Jednocześnie, należy zauważyć, że ograniczeniem samym w sobie jest zawężenie zakresu analizy jakościowej do publikacji o największej liczbie cytowań (łącznie analizie poddano 15 artykułów). Zawężenie to zastosowano ze względu na dużą liczebność artykułów odnoszących się do problematyki zdolności absorpcyjnej (3719 publikacji zidentyfikowanych według kryterium tematu i 500 publikacji według kryterium tytułu). Przyjęto zatem założenie, że najczęściej cytowane prace poruszają najbardziej reprezentatywne tematy i problemy w obrębie pola badawczego.

Mając na uwadze rosnące zainteresowanie badaczy problematyką zdolności absorpcyjnej warto zidentyfikować potencjalne kierunki dalszych badań w tym obszarze. Po pierwsze, w celu pełnego zmapowania pola badawczego oraz zidentyfikowania frontów badawczych należy przeprowadzić kompleksową analizę bibliometryczną, z uwzględnieniem metod deskryptywnych, np. profilowania badań (*research profiling*), w tym zwłaszcza profilowania tematycznego (*topic profiling*) i analizy cytowań [29, 2]. Metody te były już w pojedynczych przypadkach stosowane do badań w obszarze zdolności absorpcyjnej [3] i relacyjnej zdolności absorpcyjnej (*relative absorptive capacity*) [26]. Po drugie, mając na uwadze dominującą pozycję w dorobku naukowym badanego obszaru zajmowaną przez prace wydane w latach 90. ubiegłego wieku i na początku pierwszej dekady XXI wieku, celowe wydaje przeprowadzenie profilowania i analizy tematycznej najnowszych publikacji. W ostatnich latach pojawiły się interesujące publikacje, wśród których warto wymienić choćby prace takich

autorów jak: Volberda, Foss i Lyles (2010) [38], Noblet, Simon i Parent (2011) [28] czy Marabelli i Newell (2014) [25]. Po trzecie, ze względu na dominującą pozycję języka angielskiego w publikacjach z zakresu zarządzania, warto rozważyć przeprowadzenie dodatkowych studiów bibliometrycznych i analizy tematycznej prac opublikowanych po polsku i upowszechnić ich wyniki w języku angielskim, wprowadzając wyniki badań polskich autorów do obiegu światowego. Po czwarte, rekomenduje się szersze zastosowanie badań o charakterze jakościowym, w tym zwłaszcza studiów przypadków, co pozwoli na bardziej dogłębne zbadanie zdolności absorpcyjnej, szczególnie mechanizmów i rutyn organizacyjnych, które są często pomijane w pracach ilościowych ukierunkowanych na weryfikowanie hipotez dotyczących relacji przyczynowo-skutkowych. Uzyskanie odpowiedzi na pytania: ‘jak?’, ‘w jaki sposób?’ czy ‘dlaczego?’ niektóre organizacje są bardziej sprawne w rozwijaniu zdolności absorpcyjnej i wykorzystaniu wiedzy zewnętrznej do budowania i umacniania przewag konkurencyjnych, jest ważne nie tylko z punktu widzenia nauki, ale może mieć istotny walor aplikacyjny i znaczenie dla praktyki biznesu.

Bibliografia

- [1] Balle A.R., Oliveira M., Curado C., *Relationship Between Goal Orientation, Knowledge Sharing and Absorptive Capacity in Agile Teams* [Relação entre Orientação para Objectivos, Partilha do Conhecimento e Capacidade Absorptiva em Equipas Ágeis], “Atas da Conferencia da Associacao Portuguesa de Sistemas de Informacao” 2017, Vol. 17, pp. 144–157.
- [2] Boyack K.W., Klavans R., *Co-citation Analysis, Bibliographic Coupling and Direct Citation Which Citation Approach Represents the Research Front Most Accurately?*, “Journal of the Association for Information Science and Technology” 2010, Vol. 61, Issue 12, pp. 2389–2404.
- [3] Calero-Medina C., Noyons E.C.M., *Combining Mapping and Citation Network Analysis for a Better Understanding of the Scientific Development: The Case of the Absorptive Capacity Field*, “Journal of Informetrics”, 2008, Vol. 2, Issue 4, pp. 272–279.
- [4] Chan K.Y., Pretorius M.W., *Networking Absorptive Capacity, Science Parks – a Proposed Conceptual Model for Firm Innovative Performance*, [in:] *The IEEE International Conference on Industrial Engineering and Industrial Management*, Institute of Electrical and Electronics Engineers, Singapore 2007, pp. 1925–1929.
- [5] Cockburn I.M., Henderson R.M., *Absorptive Capacity, Coauthoring Behavior, and the Organization of Research in Drug Discovery*, “Journal of Industrial Economics” 1998, Vol. 46, Issue 2, pp. 157–182.
- [6] Cohen W.M., Levinthal D.A., *Innovation and Learning: The Two Faces of R&D*, “The Economic Journal” 1989, Vol. 99, Issue 397, pp. 569–596.

- [7] Cohen W.M., Levinthal D.A., *Absorptive Capacity: A New Perspective on Learning and Innovation*, "Administrative Science Quarterly" 1990, Vol. 35, No. 1, pp. 128–152.
- [8] Costa V., Monteiro S., *Knowledge Processes, Absorptive Capacity and Innovation: Contributions for a Systematic Literature Review*, [in:] Vivas C., Sequeira P. (eds.), *Proceedings of the 15th European Conference on Knowledge Management*, Polytechnic Institute of Santarem, Santarem 2014, pp. 1164–1172.
- [9] Czakon W., *Metoda systematycznego przeglądu literatury*, „Przegląd Organizacji” 2011, nr 3, s. 57–62.
- [10] Czakon W., Lenart R., *Zdolność absorpcyjna wiedzy jako czynnik skuteczności międzyorganizacyjnego uczenia się*, „Prace i Materiały Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego” 2011, nr 4/1, s. 221–228.
- [11] Głabiszewski W., *Potencjał absorpcyjny przedsiębiorstw finansowych w Polsce w procesie transferu innowacyjnych technologii*, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń 2016.
- [12] Głabiszewski W., *Potencjał absorpcyjny w świadomości naczelnego kierownictwa banków*, „Acta Universitatis Nicolais Copernici: Zarządzanie” 2014, XLI, nr 2, s. 143–152.
- [13] Jansen J.J.P., van den Bosch F.A.J., Volberda H.W., *Managing Potential and Realized Absorptive Capacity: How do Organizational Antecedents Matter?*, "Academy of Management Journal" 2005, Vol. 48, Issue 6, pp. 999–1015.
- [14] Jelonek D., *Zdolność absorpcji wiedzy a innowacyjność małych i średnich przedsiębiorstw*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2016, nr 281, s. 57–66.
- [15] Kozarkiewicz A., *Koncepcja zdolności absorpcyjnej we współczesnych badaniach nad zarządzaniem projektami*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2016, nr 299, s. 176–186.
- [16] Lane P.J., Koka B.R., Pathak S., *Reification of Absorptive Capacity: A Critical Review and Rejuvenation of the Construct*, "Academy of Management Review" 2006, Vol. 31, No. 4, pp. 833–863.
- [17] Lane P.J., Lubatkin M., *Relative Absorptive Capacity and Interorganizational Learning*, "Strategic Management Journal" 1998, Vol. 19, Issue 5, pp. 461–477.
- [18] Lane P.J., Salk J.E., Lyles M.A., *Absorptive Capacity, Learning, and Performance in International Joint Ventures*, "Strategic Management Journal" 2001, Vol. 22, Issue 12, pp. 1139–1161.
- [19] Lenart R., *Problemy pomiaru zdolności absorpcyjnej organizacji*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu” 2011, nr 170, s. 96–105.
- [20] Lenart R., *Wiedza bazowa a zdolność absorpcyjna organizacji*, „Nauka i Gospodarka” 2011, nr 4(11), s. 26–32.
- [21] Lenart R., *Zdolność absorpcyjna organizacji – przegląd badań i publikacji*, „Współczesne Zarządzanie” 2012, nr 4, s. 251–259.

- [22] Lenart R., *Zdolność absorpcyjna – wyzwania badawcze*, „Przegląd Organizacji” 2012, nr 3, s. 5–9.
- [23] Lis A., *Relacyjny wymiar zdolności organizacji do absorpcji wiedzy zewnętrznej*, „Organizacja i Kierowanie” 2017, nr 2(176), s. 313–328.
- [24] Lis A., Sudolska A., *Absorptive Capacity and its Role for the Company Growth and Competitive Advantage: The Case of Frauenthal Automotive Toruń Company*, “Journal of Entrepreneurship, Management and Innovation” 2015, Vol. 11, Issue 4, pp. 63–91.
- [25] Marabelli M., Newell S., *Knowing, Power and Materiality: A Critical Review and Reconceptualization of Absorptive Capacity*, “International Journal of Management Reviews” 2014, Vol. 16, Issue 4, pp. 479–499.
- [26] Martinez H., Jaime A., Camacho J., *Relative Absorptive Capacity: A Research Profiling*, “Scientometrics” 2012, Vol. 92, Issue 3, pp. 657–674.
- [27] Mowery D.C., Oxley J.E., Silverman B.S., *Strategic Alliances and Interfirm Knowledge Transfer*, “Strategic Management Journal” 1996, Vol. 17, Issue S2, pp. 77–91.
- [28] Noblet J.P., Simon E., Parent R., *Absorptive Capacity: A Proposed Operationalization*, “Knowledge Management Research and Practice” 2011, Vol. 9, pp. 367–377.
- [29] Osareh F., *Bibliometrics, Citation Analysis and Co-citation Analysis: A Review of Literature I*, “Libri” 1996, Vol. 46, pp. 149–158.
- [30] Reagans R., McEvily B., *Network Structure and Knowledge Transfer: The Effects of Cohesion and Range*, “Administrative Science Quarterly” 2003, Vol. 48, Issue 2, pp. 240–267.
- [31] Senivongse C., Mariano S., Bennet A., *Internal Processes of Absorptive Capacity: A Systematic Literature Review and Future Research Direction*, [in:] Ribiere V., Worasinchai L. (eds.), *Proceedings of the 12th International Conference on Intellectual Capital, Knowledge Management and Organisational Learning*, Bangkok University, Bangkok 2015, pp. 222–232.
- [32] Sirmon D.G., Hitt M.A., Ireland R.D., *Managing Firm Resources in Dynamic Environments to Create Value: Looking Inside the Black Box*, “Academy of Management Review” 2007, Vol. 32, No. 1, pp. 273–292.
- [33] Sudolska A., *Potencjał absorpcyjny jako fundament rozwoju organizacji uczącej się*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu” 2011, nr 169, s. 246–255.
- [34] Szulanski G., *Exploring Internal Stickiness: Impediments to the Transfer of Best Practices within the Firm*, “Strategic Management Journal” 1996, Vol. 17, Issue S2, s. 27–43.
- [35] Todorova G., Durisin B., *Absorptive Capacity: Valuing a Reconceptualization*, “Academy of Management Review” 2007, Vol. 32, No. 3, pp. 774–786.
- [36] Tsai W., *Knowledge Transfer in Intraorganizational Networks: Effects of Network Position and Absorptive Capacity on Business Unit Innovation and Performance*, “Academy of Management Journal”, 2001, Vol. 44, No. 5, pp. 996–1004.

- [37] van den Bosch F.A.J., Volberda H. W., de Boer M., *Coevolution of Firm Absorptive Capacity and Knowledge Environment: Organizational Forms and Combinative Capabilities*, "Organization Science" 1999, Vol. 10, No. 5, pp. 551–568.
- [38] Volberda H. W., Foss N.J., Lyles M.A., *Absorbing the Concept of Absorptive Capacity: How to Realize Its Potential in the Organization Field*, "Organization Science" 2010, Vol. 21, Issue 4, pp. 931–951.
- [39] Yli-Renko H., Autio E., Sapienza H.J., *Social Capital, Knowledge Acquisition, and Knowledge Exploitation in Young-technology Firms*, "Strategic Management Journal" 2001, Vol. 22, Issue 6–7, pp. 587–613.
- [40] Zahra S.A., George G., *Absorptive Capacity: A Review, Reconceptualization, and Extension*, "Academy of Management Review" 2002, Vol. 27, No. 2, s. 185–203.

ROZWÓJ BADAŃ NAUKOWYCH W ZAKRESIE ZDOLNOŚCI ABSORPCYJNEJ ORGANIZACJI

Streszczenie

Celem artykułu jest dokonanie analizy rozwoju ilościowego badań naukowych w zakresie zdolności absorpcyjnej (*absorptive capacity*) oraz zidentyfikowanie, na podstawie systematycznego przeglądu literatury przedmiotu, kluczowych obszarów badawczych. Dążąc do osiągnięcia celu głównego, określono następujące pytania badawcze: 1) Jak przebiegał rozwój ilościowy badań w zakresie zdolności absorpcyjnej organizacji? 2) Jakie publikacje wywarły największy wpływ na rozwój badanej koncepcji? 3) Jakie kluczowe obszary badawcze można wskazać w wiodących publikacjach naukowych z zakresu zdolności absorpcyjnej? 4) Jakie potencjalne kierunki dalszych badań można wskazać w obszarze zdolności absorpcyjnej organizacji?

Do realizacji celu artykułu zastosowano metodę systematycznego przeglądu literatury, który przeprowadzono w trzech etapach. W etapie pierwszym dokonano analizy bibliometrycznej publikacji dotyczących zdolności absorpcyjnej organizacji, mając na uwadze określenie częstotliwości publikacji oraz liczby cytowań. Identyfikację przedmiotu badania, tj. zestawu publikacji poddanych analizie, przeprowadzono z wykorzystaniem bazy Web of Science Core Collection. W etapie drugim dokonano identyfikacji publikacji kluczowych z uwzględnieniem kryterium ich cytawalności. W etapie trzecim przeprowadzono analizę zidentyfikowanych wcześniej publikacji o największej liczbie cytowań, dążąc do wskazania kluczowych obszarów badawczych.

Odnosząc uzyskane wyniki analiz bibliometrycznych w zakresie badań nad zdolnością absorpcyjną organizacji do modelu cyklu życia, można stwierdzić, że koncepcja zdolności absorpcyjnej znajduje się w fazie rozwoju. Potwierdzeniem tej obserwacji jest szybko rosnąca w ostatnich latach liczba artykułów publikowanych w wiodących czasopismach naukowych oraz dynamiczny przyrost liczby cytowań prac z tego obszaru. Analiza publikacji o największej liczbie cytowań umożliwia zidentyfikowanie kluczowych obszarów w badaniach nad problematyką zdolności absorpcyjnej organizacji, do których zaliczono: 1) istotę koncepcji zdolności absorpcyjnej i jej rekonceptualizacje z uwzględnieniem procesów pozyskiwania, asymilowania, przetwarzania i wykorzystywania wiedzy zewnętrznej, 2) uwarunkowania i determinanty zdolności absorpcyjnej organizacji oraz 3) wpływ zdolności absorpcyjnej na transfer wiedzy, transfer umiejętności technologicznych, innowacyjność i wyniki przedsiębiorstw. Mając na uwadze rosnące zainteresowanie badaczy problematyką zdolności absorpcyjnej, warto zidentyfikować potencjalne kierunki dalszych badań w tym obszarze. Po pierwsze, w celu pełnego zmapowania pola badawczego oraz zidentyfikowania frontów badawczych należy przeprowadzić kompleksową analizę bibliometryczną, z uwzględnieniem metod deskryptywnych, np. profilowania badań (*research profiling*), w tym zwłaszcza profilowania tematycznego (*topic profiling*) i analizy cytowań. Po drugie, mając na uwadze dominującą pozycję w dorobku naukowym badanego obszaru zajmowaną przez prace wydane w latach 90. ubiegłego wieku i na początku pierwszej dekady XXI wieku, celowe wydaje przeprowadzenie profilowania i analizy tematycznej najnowszych publikacji. Po trzecie, ze względu na dominującą pozycję języka angielskiego w publikacjach z zakresu zarządzania, warto rozważyć przeprowadzenie dodatkowych studiów bibliometrycznych i analizy tematycznej prac opublikowanych po polsku i upowszechnić ich wyniki w języku angielskim, wprowadzając wyniki badań polskich autorów do obiegu światowego. Po czwarte, rekomenduje się szersze zastosowanie badań o charakterze jakościowym, w tym zwłaszcza studiów przypadków, co pozwoli na bardziej dogłębne zbadanie zdolności absorpcyjnej, szczególnie mechanizmów i rutyn organizacyjnych, które są często pomijane w pracach ilościowych ukierunkowanych na weryfikowanie hipotez dotyczących relacji przyczynowo-skutkowych.

SŁOWA KLUCZOWE: ZDOLNOŚĆ ABSORPCYJNA, MIĘDZYORGANIZACYJNE UCZENIE SIĘ, SYSTEMATYCZNY PRZEGLĄD LITERATURY

DEVELOPMENT OF RESEARCH ON ABSORPTIVE CAPACITY

Abstract

The aim of the paper is to analyse quantitative development of research on absorptive capacity and to identify the key research themes within the field with the use of the method of systematic literature review. In order to achieve the aforementioned aim, the following research questions are set: 1) How was the number of publications related to the concept of absorptive capacity changing over time? 2) What are the most influential publications shaping the development of the concept? 3) What are the key research themes identified within the core references in the field of absorptive capacity? 4) What are the recommended streams of further research in the field?

The methodology of systematic literature review was applied to achieve the aim of the study. The research procedure consisted of three stages. First of all, bibliometric studies of the number of publications and citations they received were conducted. The Web of Science Core Collection database was used as a source of data for the research sampling process. Secondly, key (the most cited) publications in the field were identified. Thirdly, key research themes were identified through analysing the content of the most cited publications.

Referring the findings of the study to the model of the research life cycle, it is observed that the concept of absorptive capacity is still within its development phase. This observation is supported by the evidence indicating a rapidly growing number of research papers published in quality journals in recent years and the growing number of citations within the field. The analysis of core references points out the following key themes in research on absorptive capacity: 1) the assumptions of the absorptive capacity concept and its reconceptualisations, including the processes of absorbing, assimilating, transforming and exploiting of external knowledge in organisations, 2) antecedents and determinants of absorptive capacity of organisations, 3) the impact of absorptive capacity on knowledge transfer, technology skills transfer, innovativeness and corporate performance.

Taking into account the growing interest of the academia in exploring the field of absorptive capacity, it is worth noticing the potential streams of further research in the field. Firstly, in order to map the research field thoroughly and identify the research fronts within, it is recommended to conduct a comprehensive bibliometric analysis, including descriptive bibliometric studies, e.g. research profiling methodology, and in particular research topic profiling and citation analysis. Secondly, due to the dominating position occupied within the research output by seminal works issued in the 1990s and early 2000s, it is suggested to focus research profiling and content analysis on the most up-to-date papers. Thirdly, due to a dominating position of English as a language of publications in management studies, it is recommended to conduct additional bibliometric studies and topic analysis of publications written in Polish and disseminate their findings in a survey published in English in order to make them

available to a wider community of researchers in the global scale. Fourthly, a wider use of qualitative studies is supported, especially those applying the case study methodology. Such a solution would enable to explore absorptive capacity more thoroughly, including organisational mechanisms and routines, which are often omitted in quantitative research studies focused on validating cause-effect relationships hypotheses.

KEY WORDS: ABSORPTIVE CAPACITY, INTER-ORGANIZATIONAL LEARNING, SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW

JEL: O310